

ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟ ΤΟΥ ΜΑΤΙΑΣ ΑΛΜΟΣΙΝΟ

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ, Εκδόσεις Πατάκη,
2000, και νέα έκδοση, Εκδόσεις Πατάκη, 2007

Η ΨΙΧΑ ΕΚΕΙΝΟΥ ΤΟΥ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΟΥ, Εκδόσεις Πατάκη, 2002

ΣΤΗ ΣΚΙΑ ΤΗΣ ΠΕΤΑΛΟΥΔΑΣ, Εκδόσεις Πατάκη, 2005

Η ΑΗΔΟΝΟΠΙΤΑ, Εκδόσεις Πατάκη, 2008

ΦΡΑΟΥΣΤ, «Νέα Σύνορα» – Α.Α. Λιβάνη, 1995, νέα έκδοση
αναθεωρημένη, Εκδόσεις Πατάκη, 2010

ΑΝΕΜΩΛΙΑ, Εκδόσεις Πατάκη, 2011

ΙΣΙΔΩΡΟΣ ΖΟΥΡΓΟΣ

ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟ ΤΟΥ ΜΑΤΙΑΣ ΑΛΜΟΣΙΝΟ

Μυθιστόρημα

Θέση υπογραφής δικαιούχου δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
εφόσον αυτή προβλέπεται από τη σύμβαση

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Σύγχρονη Ελληνική Λογοτεχνία
Πεζογραφία – 335

Ισίδωρος Ζουργός, *Σκηνές από τον βίο του Ματίας Αλμοσίνου*

Υπεύθυνος έκδοσης Κώστας Γιαννόπουλος

Διορθώσεις Μαρία Ράμμου

Σελιδοποίηση «ΦΑΣΜΑ» Αφει Καπένη Κ. & Α. Ο.Ε.

Φιλμ, μοντάζ Μαρία Ποινοπού-Ρένεση

Copyright © Σ. Πατάκης Α.Ε.Ε.Δ.Ε. (Εκδόσεις Πατάκη), και

Ισίδωρος Ζουργός, Αθήνα, 2014

Πρώτη έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάρτιος 2014

Κ.Ε.Τ. 8963 Κ.Ε.Π. 123/14

ISBN 978-960-16-5441-6

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, Τ.Θ. 1213,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

στη Γεωργία

Ευχαριστίες στους: Ίωνα Βασιλειάδη, Θανάση Γεωργίου, Κώστα Δρουγαλά, Γιάννη Ζορπίδη, Νίκο Θωμά, Γιώργο Καραδίμο, Ευαγγελία Κράις, Θεοδόση Κώττα, Μαρία Ράμμου, Έφη Σπέντζου, Δημήτρη και Παναγιώτη Τριανταφύλλου, Νώντα Τσίγκα, όπως και στο προσωπικό του Αρχείου Χαρτογραφικής Κληρονομιάς στη Θεσσαλονίκη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ένας επισκέπτης	13
Artes moriendi	27
Μουλάρια και άμαξες	82
Primavera et variola	136
Συγκεχυμένη παράσταση	185
Μάσκες	274
Lux perpetua	301
Ψωμί	359
Βαρτάγγελος Νταβιτσέντσα	415
Πύλες και πόρτες	485
Sine cera	517
Σ' ακολουθώ	566
Μια σκιά στις σκάλες	592
<i>Ars amatoria</i>	614
Ένας πρίγκιπας	661
Ένας βασιλιάς	687
Εγώ, ο αδελφός Ιωαννίκιος	738
Ο επισκέπτης	767
Σημείωμα του συγγραφέα	775
Πηγές - Οφειλές	777

Τα πόδια μου τριγυρνάνε πάνω στον κόσμο σαν
έντομα μέσα σ' ένα ψαλτήρι.

Μαργκερίτ Γιουρσενάρ, *Η άβυσσος*,
μτφ. Ιωάννα Χατζηνικολί

Πλανιέμαι σαν το μυρμήγκι στην απαλάμη του Θεού,
όπου βρω δρόμο τον ακολουθώ...

Μήτσος Αλεξανδρόπουλος,
Σκηνές από το βίο του Μάξιμου του Γραικού

Ένας επισκέπτης

Μονή Διονυσίου, Άγιο Όρος, Οκτώβριος 1725

ΟΝ ΕΙΔΑΝ ΝΑ ΕΡΧΕΤΑΙ από τη μεριά που στρίβει το μονοπάτι, εκεί στο γόνατο της ανηφόρας. Ο αδελφός Πρόδρομος έβαλε την παλάμη σκέπαστρο στα μάτια, γιατί ο ήλιος του απογεύματος, κόκκινος ως τα έγκατα, του τύφλωνε τα μάτια. Εκεί όπου στέκονταν οι αδελφοί, στους στεγασμένους εξώστες, φυσούσε από τη θάλασσα. Ήταν οι τελευταίοι κυματισμοί της πριν από το σούρουπο, όταν συνήθως τα νερά γαληνεύουν. Ο ιερομόναχος Σέργιος έσφιξε με το σχοινί πάνω στο κορμί του το ράσο, γιατί όσο η μέρα χανόταν, η ψύχρα γινόταν ολοένα και πιο αισθητή.

Οι δυο καλόγεροι έστεκαν σιωπηλοί εδώ και λίγη ώρα ακουμπώντας στα ξύλινα κάγκελα των μπαλκονιών που μετεωρίζονταν πάνω από την άβυσσο του γκρεμού. Μετά το απόδειπνο και πριν από τον ερχομό της νύχτας, οι δουλειές στο μοναστήρι σταματούσαν. Η πόρτα του καθολικού ήταν ακόμα ανοιχτή και οι ευωδιές από το λιβάνι και τα θυμιάματα σκορπίζονταν σε όλη την αυλή. Αρκετοί αδελφοί, σε μικρές παρέες, συζητούσαν χαμηλόφωνα μέχρι να πέσει το σκοτάδι.

«Πρόδρομε, πήγαινε να ειδοποιήσεις τον αρχοντάρη, έχουμε επισκέπτη».

Έξω από την πύλη ο ξένος είχε καθίσει πάνω στο χείλος της μεγάλης γούρνας και ρούφαγε λαίμαργα νερό απ' το μπακιρένιο

τάσι. Ο πορτάρης, ο θυρωρός της πύλης, τον παρατηρούσε σιωπηλός, παίζοντας στα χοντρά του δάχτυλα το κομποσκοίνι. Η πρώτη προσπάθεια να συνεννοηθεί μαζί του είχε αποτύχει. Ο επισκέπτης ήταν ένας νεαρός ψηλός άντρας, μελαχρινός, με σμιχτά πυκνά φρύδια. Έμοιαζε Ρωμιός, αλλά δεν ήταν. Μιλούσε δυο άλλες γλώσσες, πότε τη μια και πότε την άλλη, κι αυτό είχε κάνει τον πορτάρη να χάσει την υπομονή του.

«Λατίνος μού φαίνεσαι, έχεις κι αυτήν την κουκούλα στην πλάτη... γενιά και σπορά των αιρετικών!» μουρμούρισε ο πορτάρης.

Ο νεαρός σκούπισε από τα γένια του τις σταγόνες του νερού που είχαν κυλήσει από το τάσι και τον κοίταξε αθώα με τα καστανά του μάτια. Αδυνατούσε να του απαντήσει – τι άραγε; αφού δεν είχε καταλάβει. Έστεκε τώρα μπροστά στην πύλη γαλήνιος· τα μάτια του όμως μιλούσαν κι άλλες γλώσσες.

Ακούστηκαν πατήματα από το εσωτερικό του μοναστηριού. Ο Πρόδρομος με τον αρχοντάρη εμφανίστηκαν κι άρχισαν να παρατηρούν αμίλητοι τον νεαρό επισκέπτη. Ακουγόταν μόνο το νερό της κρήνης, που έπεφτε με ορμή μέσα στη γούρνα.

«Βενετσιάνικα μιλάει», σχολίασε ο πορτάρης.

Ο αρχοντάρης τον περιεργάστηκε λίγο ακόμη. Το πανωφόρι του ήταν ξεθωριασμένο από τον ήλιο και γεμάτο σκόνη, και από το ένα του στιβάλι, που είχε τρυπήσει στον δρόμο, ξεχώριζαν δυο λασπωμένα δάχτυλα.

«Ένας μόνο θα μπορέσει να συνεννοηθεί μαζί του», είπε ο αρχοντάρης κι έστρεψε το κεφάλι του στον Πρόδρομο.

«Κατάλαβα, γέροντα», απάντησε με κατεβασμένο το κεφάλι ο δόκιμος μοναχός.

«Φέρε πρώτα ψωμί, ελιές κι ό,τι άλλο βρεις στο μαγαρείο και κατέβα γρήγορα μη σας πιάσει η νύχτα».

Ο Πρόδρομος χάθηκε στο λιθόστρωτο που οδηγούσε μέσα στο μοναστήρι. Στο μεταξύ ο επισκέπτης ταχτοποιούσε τον υφασμάτινο σάκο που κουβαλούσε στην πλάτη κι ήταν τώρα αφημένος ανάμεσα στα πόδια του. Συνέχισε να τους κοιτάζει μ' εκείνη την αποπλιστική ηρεμία που είχαν τα μάτια του.

«Από πού είσαι; Τι είσαι;» ρώτησε ο αρχοντάρης, τονίζοντας τις τελευταίες συλλαβές και υψώνοντας τη φωνή σαν να είχε μπροστά του άνθρωπο κουφό κι όχι ξενομερίτη· συνόδεψε μάλιστα τα λόγια του και με μια ανυψωτική κίνηση της παλάμης.

«Κίεβο», του απάντησε απρόσμενα ο επισκέπτης και ξέχωσε ένα τσαλακωμένο χαρτί απ' τον κόρφο του.

«Δεν είσαι αιρετικός, μεγάλη η χάρη Της!» απάντησε ο αρχοντάρης και σταυροκοπήθηκε.

Ο επισκέπτης, όρθιος ακόμα, συνέχιζε να του προτείνει το τσαλακωμένο χαρτί. Ο πορτάρης έκανε ένα βήμα μπροστά, το 'πιασε και πήγε να το ανοίξει. Ο αρχοντάρης βιάστηκε να του το αρπάξει απ' το χέρι. Ήταν κοινό μυστικό σε όλη τη μονή πως για τον φύλακα της πύλης τα γράμματα ήταν σαν να 'βλεπε παιδικές ζωγραφιές, αφού δεν τα καταλάβαινε.

«Είναι απ' τον ηγούμενο του Αγίου Παύλου», είπε ο αρχοντάρης. Ξερόβηξε κι άρχισε να διαβάζει: «*Παρακαλείστε όλοι οι εν Αγίω Όρει αδελφοί όπως προσφέρετε κατάλυμα και άρτον στον Βασίλι Γκρηγκορόβιτς Μπάρσκι¹. Ο εν λόγω ορθόδοξος αδελφός μας έχει κάνει ένα μεγάλο ταξίδι από το Κίεβο της Μικρορωσίας² και οδεύει προσκυνητής στους Αγίους Τόπους. Είναι δούλος του Θεού της πραγματικής πίστης, ομιλεί την μικρορωσικήν και λατινικήν και γράφει, όπως διαπιστώσαμε ιδίοις όμμασιν, εκτός από την λατινικήν και την εκκλησιαστικήν σλαβικήν...*»

Ακούστηκαν πατήματα πίσω απ' τον αρχοντάρη. Ο δόκιμος Πρόδρομος είχε πετάξει ως το μαγειρειό με τα ελαφρά του πόδια και είχε γυρίσει κρατώντας ένα σκεπασμένο πήλινο κατσαρόλι. Ο αρχοντάρης σταμάτησε το διάβασμα κι απευθύνθηκε στον δόκιμο.

«Άμετε στην ευχή του Θεού! Ας αναλάβει τώρα ο Ιωαννίκιος,

1. Βασίλι Γκρηγκορόβιτς Μπάρσκι (1701-1747): Ουκρανός περιηγητής, αρχιερατικός ερευνητής και συγγραφέας.

2. Μικρορωσία: η σημερινή Ουκρανία.

που μπορεί μαζί του να συνεννοηθεί. Πρόδρομε, πες στον Ιωαννίκιο να του κάνει υπόδειξη να βγάλει απ' την πλάτη του την κουκούλα που έχει ριγμένη στον ώμο, γιατί έτσι μοιάζει προσκυνητής της Ρώμης. Πες στον γέροντα Ιωαννίκιο να του το εξηγήσει. Στους αιρετικούς και στους ουνίτες η αγκαλιά της Παναγίας μας δε θ' ανοίξει ποτέ... Έτσι να του πει».

Ο Πρόδρομος τράβηξε μπροστά κι έκανε νόημα στον Μπάρσκι να τον ακολουθήσει. Πέρασαν μπροστά απ' το βορδοναρείο³ κι απ' το χαλκαδειό⁴, ο αέρας μύριζε σβουσιά και σίδηρο. Παράκাতω, προς τη μεριά της θάλασσας, κατηφόριζε ένα περιβόλι με πεζούλες γεμάτο κοντές λεμονιές.

Πήραν τελικά ένα στενό μονοπάτι κι άφησαν πίσω τους τα τείχη του μοναστηριού. Ύστερα από λίγο χώθηκαν μες στο λαγκάδι. Πριν τους σκεπάσουν οι θόλοι των φύλλων, ο νεαρός Μπάρσκι έστρεψε πίσω το κεφάλι και είδε το μοναστήρι από μακριά. Στο σύθαμπο του δειλινού ξεχώριζαν οι πέντε τρούλοι του καθολικού. Ο μεσαίος, ο πιο ψηλός, σκεπασμένος όλος με λιωμένο μολύβι, κοκκίνιζε στο ηλιοβασίλεμα. Πέρα μακριά στη θάλασσα, από το βάθος της, ο ουρανός μαύριζε. Το βράδυ θα έφτανε με βροχή γεμάτη χοντρές σταγόνες σαν ακρίδες και θα σκέπαζε όλη τη χερσόνησο.

Ο Πρόδρομος βάδιζε μπροστά αρκετά γρήγορα κι είχε αρχίσει να ψάλλει. Ο Μπάρσκι, φορτωμένος τον μπόγο του, έσερνε το ένα πόδι, που έδειχνε χτυπημένο, και πάλευε να τον ακολουθεί κατά βήμα, μη βρεθεί ξαφνικά μόνος στο δάσος. Τώρα, χωμένοι για τα καλά κάτω απ' τα πυκνά δέντρα, περπατούσαν στο μισοσκοτάδο. Τα πουλιά, άυπνα ακόμη, έπαιζαν τα μάτια τους εδώ κι εκεί ακούγοντας τα ανθρωπίνα πόδια που μπλέκονταν σε υπέργειες ρίζες και φτέρες.

Κάποια στιγμή ο Πρόδρομος κοντοστάθηκε. Κοίταξε πίσω του και είδε τον ψηλό ίσκιο να τον ακολουθεί με δυσκολία: τον

3. Βορδοναρείο: το ημινοστάσιο, ο στάβλος της μονής.

4. Χαλκαδειό: το σιδηρουργείο της μονής.

λυπήθηκε και στάθηκε να τον περιμένει. Μόλις ο Μικρορώσος τον έφτασε, ο Πρόδρομος άπλωσε το χέρι να πάρει το βάρος από την πλάτη του. Ο Μπάρσκι τραβήχτηκε πίσω και αρνήθηκε ευγενικά μ' ένα κούνημα του κεφαλιού. Ο Πρόδρομος, αν και δεν μπορούσε να ξεχωρίσει στο μισοσκόταδο τα μάτια του, μπορούσε όμως να τα φανταστεί να τον κοιτούν μ' εκείνο το ίδιο πείσμα, όπως νωρίτερα μπροστά στην πύλη του μοναστηριού. Έστρεψε αμήχανα το κεφάλι στο μονοπάτι κι άρχισε τώρα να βαδίζει πιο αργά, και καθώς η όρεξή του για κάποιο δοξαστικό κοντάκι είχε πια χαθεί, ακούγονταν μόνο οι τρίλιες από τα ορνίθια και οι πατούσες τους που παραμέριζαν τα χορτάρια.

«Ο γέροντας Ιωαννίκιος», είπε κάποια στιγμή ο δόκιμος, που δεν άντεχε πια ούτε τα πουλιά ούτε τη μεταξύ τους σιωπή, «είναι, να ξέρεις, παράξενος άνθρωπος. Μιλάει πολλές γλώσσες – όταν μιλάει βέβαια, γιατί του αρέσει πολύ η σιωπή και η μοναξιά. Λένε ότι ήταν μεγάλος γιατρός: άλλοι λένε πρίγκιπας κι άλλοι δραγουμάνος, ένας Θεός ξέρει...»

«Ευχαριστώ», απάντησε ο Μπάρσκι στα ελληνικά.

«Για ποιο πράγμα;» ρώτησε παραξενεμένος ο δόκιμος.

«Ευχαριστώ...» ξανάπε ο Μπάρσκι.

Ο Μικρορώσος είχε βρει τελικά τον τρόπο να τελειώσει μια συνομιλία που δεν είχε αρχίσει ποτέ. Ύστερα από λίγο τα δέντρα αραιώσαν και ξαναβγήκαν απ' το σκοτάδι στο λυκόφως. Στην άκρη του ξέφωτου φάνηκε ένα χαμηλό κτίσμα. Η στέγη του ήταν καλυμμένη με γκρίζα πέτρα κι ένας λιγνός καπνός ανέβαινε στον αέρα και σκόρπιζε.

«Το κάθισμα των Αγίων Αποστόλων», είπε ο δόκιμος καθώς άλλαζε χέρι την κατσαρόλα που κρατούσε.

Ο Μπάρσκι κοντοστάθηκε και παρατήρησε το κελί στην άκρη του ξέφωτου. Εκείνη τη στιγμή στα χείλη του δόκιμου ήρθε ακόμη ένας φαλμός, καθώς θα σκέφτηκε πως όταν οι άνθρωποι δε σε καταλαβαίνουν, υπάρχει πάντα η χάρη Της, που έχει τ' αυτιά της ανοιχτά. Προχώρησαν, ενώ κάτι χαμόγλαδα από τις κουμαριές στο μονοπάτι σκάλωσαν στα ρούχα τους και λίγο έλειψε μ'

ένα κραταιό σχίσιμο να κρατήσουν ένα κομμάτι ύφασμα και να ταράξουν τη γαλήνη του ξέφωτου.

«Silentium sacrum⁵», φιθύρισε ο Μπάρσκι και σταυροκοπήθηκε.

Πέρασαν μέσα από έναν μικρό κήπο με ξύλινο φράχτη κι έστριψαν προς τη θάλασσα, εκεί που ατένιζε η χαμηλή πόρτα του κελιού. Ένα μικρόσωμο γεροντάκι ήταν σκυμμένο πάνω στο χώμα και τους είχε γυρισμένη την πλάτη.

«Πάλι τα μυρμήγκια σου τιάζεις, γέροντα;» φώναξε ο δόκιμος γελώντας, χωρίς όμως να πάρει απάντηση. «Ε, γέροντα, ευλόγησον!» ξαναφώναξε ο δόκιμος.

«Ο Κύριος», απάντησε η φωνή.

«Έχεις επισκέπτη, γέροντα. Ο αρχοντάρης σου παραγγέλνει...»

Το κυρτωμένο ράσο ανασηκώθηκε κι ο μικρόσωμος καλόγερος στάθηκε όρθιος στο κατώφλι.

«Τ' αηδόνια σου τι κάνουν;» ρώτησε ο δόκιμος περιπαιχτικά.

«Δοξολογούν τον Ύψιστο, νεαρέ», του απάντησε κοφτά ο γέροντας.

Ο Μπάρσκι πρόσεξε το πρόσωπο του καλόγερου. Εκτός απ' το στέγνωμα των γηρατειών, έδειχνε πως ήταν σημαδεμένο, παρ' όλο που έκρυβε το περισσότερο μια μακριά γενειάδα που έφτανε ως το στήθος. Τον παρατήρησε λίγο καλύτερα και είδε πως το δέρμα του με τα χρόνια είχε ζαρώσει και σκληρύνει. Ο Βασίλι Μπάρσκι κατάλαβε πως ο καλόγερος ήταν πολύ γέρος, και σαν ν' ανατρίχιασε – οίκτος και φόβος απ' το πέρασμα του χρόνου, άγρια ιερότητα και κατάνυξη για τα πάθη της σάρκας και τη φθορά. Ήταν επιπλέον και η κούραση που του έφερνε ρίγη και το αριστερό του πόδι που πονούσε.

Ο δόκιμος προχώρησε και, πλησιάζοντας τον γέροντα, άρχισε να του μιλάει φιθυριστά. Ο καλόγερος άφησε να πέσουν τα υπόλοιπα ψίχουλα από το χέρι του στο χώμα και κράτησε το τσου-

5. Silentium sacrum: ιερή σιωπή.

ΣΚΗΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΒΙΟ ΤΟΥ ΜΑΤΙΑΣ ΑΛΜΟΣΙΝΟ

κάλι που του είχαν φέρει. Ο Μπάρσκι εκείνη τη στιγμή, αιφνιδιαστικά και αναίτια, αναπόλησε το σπίτι του. Μήνες πολλούς τώρα στους δρόμους συχνά αναρωτιόταν τι να κάνει η μάνα του, αν κλαίει σιωπηλά, κι αν ο πατέρας του τον είχε συγχωρήσει που είχε φύγει έτσι σαν κλέφτης. Θέλοντας να αποδιώξει την αιφνίδια νοσταλγία, βιάστηκε να χαιρετήσει.

«Pax tecum», φώναξε.

«Et cum spiritu tuo⁶», απάντησε ο Ιωαννίκιος χαμηλώνοντας ταπεινά το κεφάλι.

Την ώρα που ο δόκιμος άνοιξε το βήμα του κι έφυγε για το μοναστήρι, ο Μπάρσκι αναθάρρησε και ρώτησε τον γέροντα – στα λατινικά πάντα.

«Τι πουλιά κελαηδούσαν επάνω απ’ το κεφάλι μας στο δάσος, αηδόνια;»

«Τα αηδόνια έφυγαν γιατί χειμωνιάζει», του απάντησε ο Ιωαννίκιος και του έδειξε με την παλάμη του το άνοιγμα της χαμηλής πόρτας.

Όταν το μεγάλο κούτσουρο έπεσε και θρυμματίστηκε, ο Ιωαννίκιος τράβηξε τη χύτρα από την πυροστιά. Με αργές κινήσεις έχυσε ζεστό νερό στη λεκάνη που βρισκόταν μπροστά στα πόδια του Μπάρσκι και το μικρό κελί γέμισε αχνούς.

«Βγάλε τα ποδήματά σου», του είπε και περπάτησε με τα δικά του συρτοπάπουτσα προς τα ράφια στη γωνιά της κάμαρας.

Ο Μπάρσκι όλη αυτήν την ώρα τον παρατηρούσε αμήχανος και σιωπηλός. Πρόσεξε μια σειρά από ομοιόμορφα μικρά δοχεία, κι αφού τον είδε να ξεχωρίζει ένα από αυτά, ο καλόγερος ήρθε προς το μέρος του.

«Ακόμα δεν τα ’βγαλες;» τον ρώτησε.

Υπάκουσε κι έσκυψε να βγάλει τα στιβάλια απ’ τα πληγω-

6. Pax tecum... Et cum spiritu tuo: Ειρήνη ημίν... Και σε σένα. (Τυπικός χαιρετισμός στην Καθολική Εκκλησία).

μένα πόδια του. Με χέρι που έτρεμε ο Ιωαννίκιος έπιασε με τα τρία δάχτυλα, όπως προσευχόταν, λίγο ξεραμένο βότανο και το έριξε μέσα στο βραστό νερό. Ο Βασίλι Μπάρσκι συνέχιζε να αποφεύγει το βλέμμα του.

«Τέντωσε να δω», του είπε κι έπιασε το πληγωμένο πόδι με το χέρι του.

«Πονάει, γέροντα, εδώ και μέρες... απ' τη Σαλονίκη ακόμα, όπου έμεινα ένα βράδυ».

Τα μάτια του Ιωαννίκιου το περιεργάστηκαν κι ύστερα άπλωσε το χέρι και συμπλήρωσε κρύο νερό στη λεκάνη απ' το λαγήνι που έστεκε δίπλα στο σκαμνί. Δοκίμασε λίγο το νερό με τα δάχτυλα κι ύστερα του έκανε νόημα να βουτήξει μέσα τα πόδια.

Όταν λίγο αργότερα ήρθε η βροχή, του είχε γυρισμένη την πλάτη καθώς ετοιμάζε το φαγητό πάνω στο τραπέζι. Το κελί είχε μόνο ένα μικρό παράθυρο χωρίς τζάμι· οι αστραπές της θάλασσας κάθε τόσο το φώτιζαν, ενώ ο αέρας έφερνε μέσα τη μυρωδιά απ' το βρεγμένο χώμα.

«Γέροντα, η νύχτα ήρθε για τα καλά, δε θα πέσεις; Είναι αργά...»

«Κοιμάμαι λίγο», του απάντησε, έχοντας ακόμη την πλάτη γυρισμένη.

«Προσεύχεσαι;»

«Προσεύχομαι και σκέφτομαι».

«Στους Δώδεκα Αποστόλους;»

«Στον ουρανό».

Η λέξη ουρανός θύμιζε για μια στιγμή στον νεαρό επισκέπτη το απόσπασμα από κείνον τον γνωστό ύμνο που του είχαν μάθει στην ακαδημία των ιησουιτών του Λβωφ, όσο έμεινε βέβαια εκεί πριν τον διώξουν. Έλεγε ο ύμνος: *Ave Maria Regina caelorum*⁷. Εδώ και λίγες μέρες που είχε μπει στον Άθω οι μνήμες της πατρίδας του εισορμούσαν απρόσκλητες.

Έσκυψε κι άρχισε να τρίβει απαλά το πονεμένο πόδι του μέ-

7. *Ave Maria Regina caelorum: Χαίρε, Μαρία, βασίλισσα των ουρανών.*

σα στο νερό, ενώ έξω η βροχή δυνάμωνε. Ο γέρος ήρθε προς το μέρος του κρατώντας ένα ξύλινο πιάτο.

«Τρώγε, είσαι απ' τον δρόμο».

Πήρε δειλά το πιάτο από το χέρι του κι άρχισε να μασουλάει αργά τις ελιές, το μαύρο ψωμί και ρώγες από ένα μεγάλο τσαμπί σταφύλι. Τα μάτια του γέρου στρέφονταν τότε στο πληγωμένο πόδι τότε στο κουρασμένο πρόσωπο του νεαρού. Εδώ και ώρα είχαν αρχίσει να κοιτάζονται· το σημαδεμένο πρόσωπο του φαινόταν πια λιγότερο αποκρουστικό.

Ο Μπάρσκι δεν είχε καταλήξει αν ο μοναχός Ιωαννίκιος ήταν λιγομίλητος γιατί ίσως τον είχε αντιπαθήσει ή ήταν απλά πολύ γέρος και το μόνο που περίμενε ήταν να πεθάνει. Ήταν κάπως ομιλητικός μόνο σε ό,τι αφορούσε το πόδι του. Είχε γρήγορα καταλάβει πως όλη η αριστερή μεριά είχε πρόβλημα από καιρό και οι πόνοι δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο της πεζοπορίας. Κάποια στιγμή, την ώρα που η γάμπα και η πονεμένη πατούσα στέγνωσαν πάνω σε μια καθαρή πετσέτα, ο Ιωαννίκιος έφερε ένα λεπτοδουλεμένο δοχείο. Ο ταξιδιώτης τού εξομολογήθηκε πως το πόδι του τον είχε προδώσει από το Κίεβο ακόμη. Κάποιοι γιατροί τσαρλατάνοι τού είχαν πάρει ένα σωρό λεφτά χωρίς αποτέλεσμα. Ας είναι πάντως καλά ένας επιδέξιος γιατρός στο Λβωφ, που κατάφερε έστω και πρόσκαιρα να τον γιατρέψει.

Την ώρα που τα δάχτυλα του γέροντα έβρεχαν το πονεμένο πόδι με ροδόνερο, ο Βασίλι Μπάρσκι είχε την ευκαιρία να παρατηρήσει καλύτερα το πρόσωπό του στο φως του λυχνariού. Το δέρμα του ήταν πραγματικά τραχύ, σκαμμένο με σημάδια παλιών πληγών. Βλέποντας κάποιος έναν ερημίτη σ' αυτήν την κατάσταση, εύκολα θα φανταζόταν πως είχε περάσει πολλές νύχτες παλεύοντας με τον διάβολο και τα παιδιά του, τους πειρασμούς, και είχε ακόμη επάνω του τις νυχιές τους.

«Πόσο χρονών είσαι;» τον ρώτησε τη στιγμή που στέγνωσε το ροδόνερο πάνω στο ερεθισμένο δέρμα.

«Είκοσι τέσσερα, γέροντα».

«Πόσον καιρό ταξιδεύεις;»

«Τον περασμένο Ιούλιο έκλεισα δυο χρόνια. Γέροντα, αλήθεια, γιατί μου 'βαλες ροδόνερο; Όχι για τη μοσχοβολιά, φαντάζομαι...»

«Για τη φλεγμονή, γι' αυτό το κάψιμο που νιώθεις. Εμποδίζει ακόμη και την ξηρότητα...»

«Μου 'παν για σένα πως ήσουν γιατρός για πρίγκιπες... ένα σωρό μού είπαν...»

«Και συ τους πίστεψες;» του απάντησε πηγαίνοντας και πάλι στην απέναντι γωνιά να σκαλίσει τα βοτάνια και τις αλοιφές του.

«Ταξιδεύω, γέροντα, για ν' ακούω τους ανθρώπους».

«Είχα την εντύπωση πως είσαι προσκυνητής και πας στους Αγίους Τόπους. Τον Θεό δεν ψάχνεις, ή κάνω λάθος;»

Ο Μπάρσκι κατέβασε το κεφάλι. Το πρόσωπό του κοκκίνισε. Του ήταν πια φανερό πως ο καλόγερος γύρευε να τον τυλίξει στα δίχτυα της ρητορικής του.

«Αν ήταν μόνο για τον Χριστό και την Παναγία, καθόμουν και στον τόπο μου».

«Τι είναι λοιπόν;» τον ρώτησε.

Είχε γυρίσει προς το μέρος του και τον κοιτούσε χωρίς διασταγμό στα μάτια. Στην αρχή φάνηκε στον επισκέπτη πως κάτω απ' τα γένια του έκρυβε ένα χαμόγελο.

«Τι είναι λοιπόν αυτό που σ' έκανε να ταξιδεύεις; Πριν λίγη ώρα μου 'πες πως πέρασες απ' το Αβωφ, τη Γερμανία, τη Ρώμη, τη Βενετία... Γιατί όλ' αυτά, Βασίλι Γκρηγκορόβιτς;»

«Δεν ξέρω, γέροντα, μη με ρωτάς...»

«Πόσον καιρό ακόμα νομίζεις πως θ' αντέξει αυτό το πόδι στους δρόμους;»

«Όσο αντέξει... μη με ρωτάς».

Ο καλόγερος τον πλησίασε φέροντας μιαν αλοιφή σ' ένα πολύ μικρό μπουκάλι. Ήταν η πρώτη φορά που του χαμογελούσε – γλυκό χαμόγελο, μούστος πάνω σε πρόσωπο σημαδεμένο.

«Πρέπει να βρεις πορτολάνο⁸. Σ' αυτήν εδώ τη χερσόνησο οι καλόγεροι το λέμε τιμόνι της καρδιάς, εσύ πες το όπως θες».

Ο Βασίλι Μπάρσκι δε μιλούσε. Κάποια στιγμή γύρισε και κοίταξε στο μικρό παράθυρο. Έξω η βροχή έπεφτε κρουνηδόν απ' τον ουρανό στη γη, έφτιαχνε ρυάκια που κελάρυζαν στις ρίζες του δάσους κάτω απ' τις φωλιές των αηδονιών.

«Τέντωσε το πόδι!» Ο τόνος της φωνής του είχε αλλάξει· ήταν τώρα μουντός και αυστηρός. Το χαμόγελο του γέρου το είχε σβήσει η βροχή. «Θα σε δροσίσει, μην κουνιέσαι».

Ο Βασίλι Μπάρσκι άρχισε πάλι να τον παρατηρεί, καθώς έσκυβε πάνω στα δάχτυλα του ποδιού του δίπλα στο λυχνάρι. Το βλέμμα στο πρόσωπό του δεν έμοιαζε με κανενός καλόγερου απ' αυτούς που είχε γνωρίσει στον Άγιο Αθανάσιο της Ρώμης, αλλά και εδώ στον Άθω, όσο είχε προλάβει.

Ένωσε ξαφνικά μια διαπεραστική δροσιά πάνω στο δέρμα του και σκίρτησε.

«Είσαι καλός άνθρωπος, γέροντα, τα χέρια σου δουλεύουν με αγάπη...»

«Είσαι μικρός ακόμα να μιλάς γι' αγάπη».

Ο Μπάρσκι ντράπηκε και πάλι· για αρκετή ώρα δεν ξαναμίλησε.

Περασμένη ώρα της νύχτας ο Ιωαννίκιος άνοιξε τη χαμηλή πόρτα του κελιού και στάθηκε στο κατώφλι. Η βροχή είχε σταματήσει κι είχε σηκωθεί δυνατός αέρας· το ράσο του κυμάτιζε, ενώ μέσα στο κελί το τζάκι είχε αρχίσει να καπνίζει. Στην ησυχία της νύχτας ακούγονταν από μακριά η θάλασσα και το βουητό της, καθώς τα κύματα κουτουλούσαν με ένθεη μανία πάνω στα βράχια.

Ο Βασίλι Μπάρσκι κούνησε λίγο το πόδι, που το είχε ακίνητο από τη στιγμή που είχε μπει πάνω του η αλοιφή.

8. Πορτολάνος: ειδικός ναυτικός χάρτης.

Για αρκετή ώρα είχε κλείσει τα μάτια και είχε χαθεί. Τον είχε τυλίξει ένας καρυδόχρωμος ύπνος με μυρωδιά βρεγμένης γης, καθώς του φάνηκε πως ήταν μπροστά στα ξύλινα σπίτια με τους βυσινοκόκηπους στο Κίεβο κι από πάνω ο ουρανός της πόλης φασκιομένος σε πυκνή ομίχλη. Ξύπνησε όταν ένωσε στα μάγουλά του τον φρέσκο αέρα από την ανοιγμένη πόρτα. Παρά το ημίφως, δε δυσκολεύτηκε να ξεχωρίσει στο κατώφλι το ράσο του Ιωαννίκιου, που το κροτάλιζε ο άνεμος. Στο τζάκι η φωτιά είχε σβήσει, ενώ δίπλα του η φλόγα του λυχναριού τρεμόπαιζε σαν βλέφαρο.

Ο καλόγερος πέρασε μέσα και σφάλισε την πόρτα με το μάνταλο για να μην την ανοίξει ο αέρας που είχε παλαβώσει. Όταν κατάλαβε πως ο Μπάρσκι είχε τα μάτια ανοιχτά, στάθηκε και τον χάζευε.

«Δεν κοιμάσαι;»

«Κοιμήθηκα λίγο, ήταν αρκετό».

«Σου έφτασε νομίζεις;»

«Στον ύπνο δεν έχω πληγωμένο πόδι. Αντέχω στα όνειρά μου να περπατώ μέρες».

«Κλείσε τα μάτια, η νύχτα είναι μεγάλη».

«Εσύ, γέροντα, ταξίδεψες ποτέ; Δε μοιάζεις μ' αυτούς τους καλόγερους που ήταν χωρικοί και κάποια στιγμή κλείστηκαν στο πιο κοντινό μοναστήρι».

Ο Ιωαννίκιος τον πλησίασε χωρίς να απαντήσει, κρατώντας στο χέρι ένα μικρό λαγήνι. Άρχισε να συμπληρώνει προσεχτικά λάδι στο λυχνάρι.

«Πες, γέροντα, για τον δικό σου πορτολάνο, μήπως βρω καμιά μέρα και τον δικό μου».

«Πορτολάνος είναι μόνον ο Θεός», του απάντησε ξερά κι άχρωμα και πήγε προς την άλλη μεριά της κάμαρης για ν' αφήσει το λαγήνι.

«Πού τον βρήκες τον Θεό; Πότε;»

«Όταν ήμουν στην ηλικία σου ρωτούσα μόνο για την επιστήμη της φύσης», του απάντησε έχοντας γυρισμένη την πλάτη.

Τον άκουσε που κάτι σκάλιζε εκεί στη σκοτεινή γωνιά του κελιού, όπου δεν καλοέφτανε το φως του λυχναριού.

«Δεν έχω ύπνο, δε θα μου μιλήσεις;»

Τον είδε που τον πλησίαζε κρατώντας ένα μεγάλο ψάθινο πανέρι. Καθώς έφτασε στο φως, φάνηκε πως ήταν γεμάτο αμύγδαλα, με τη χλωρή φλούδα ακόμη επάνω τους.

«Τα χέρια, Βασίλι, πρέπει πάντα να δουλεύουν για να μη γίνεται η γλώσσα αλαζονική βασίλισσα. Γλώσσα ίσον νους· ο νους μονάχος του είναι ο ίδιος ο διάβολος!»

«Εσύ το λες αυτό για τη γλώσσα; Αγορεύεις σαν τους καλύτερους μάγιστρους, μιλάς πιο καλά απ' όλους τους δασκάλους που είχα ποτέ μου στα λατινικά σχολεία. Δώσε μου αμύγδαλα να καθαρίζω και πες μου για τα ταξίδια, για τον πορτολόνο. Τον Θεό εσύ πότε τον βρήκες;»

«Αυτός ήρθε και με βρήκε. Θεός είναι ο άλλος άνθρωπος, ο κάθε άλλος. Αν δεν του απλώσεις το χέρι, έρχεται και σε βρίσκει ο διάβολος».

Ο Μπάρσκι ανατρίχιασε. Έσκυψε κοντά στο πρόσωπο του γέροντα δίπλα στο λυχνάρι.

«Πώς είναι ο διάβολος; Πες μου!» τον ρώτησε ψιθυριστά. «Έχω ακούσει πως εμφανίζεται μέσα σε μπλε φως...»

«Όταν είσαι νέος, νομίζεις πως ο διάβολος είναι ένας πρίγκιπας σε μια χώρα που τη λένε κόλαση. Την ξέρεις την κόλαση, Βασίλι;»

«Την έχω διαβάσει στον Δάντη, γέροντα».

«Ο Δάντης, ο Μίλτον, τόσοι μεγάλοι ποιητές ασχολήθηκαν, κι όμως, αν μου ζητούσαν να μιλήσω γι' αυτήν, δε θα μου έπαιρνε νομίζω πολύ».

«Ο πόλεμος, γέροντα, η αμάθεια, το μίσος...»

«Σωστά, Βασίλι, η φτώχεια, η αρρώστια, η ορφάνια, πάνω απ' όλα όμως να χάσεις το πρόσωπο του άλλου. Όταν ήρθα πριν δεκατρία χρόνια σ' αυτό εδώ το σπίτι, στο κάθισμα των Αγίων Αποστόλων, συνάντησα ένα γεροντάκι. Έζησα μαζί του εδώ, στην εξέδρα του παντός, ώσπου να κοιμηθεί. Κόλαση, μου έλεγε

πάντα, είναι δυο άνθρωποι που κάθονται πλάτη με πλάτη και ποτέ δε βλέπουν ο ένας το πρόσωπο του άλλου. Ο κάθε άλλος, Βασίλι, είναι ο Θεός. Αυτά σου τα λέω γιατί ο ταξιδιώτης είναι το πιο μοναχικό πλάσμα στον κόσμο».

«Κι εσύ θα ταξίδεψες, δεν μπορεί...»

«Ήμουν πούπουλο σ' ένα ανεμοσούρι».

«Θα μου πεις; Να σπάμε εδώ μαζί αμύγδαλα και να μου λες;»

«Γι' αυτό ίσως σ' έφερε εδώ η καταιγίδα, για να μ' ακούσεις».

«Σου ορκίζομαι, γέροντα, πως διψάω...»

«Διψάς να γίνεις ο τελευταίος μου άλλος, έτσι φαίνεται ήταν γραφτό να γίνει».

Artes moriendi¹

Βασιλεία, Ελβετική Ομοσπονδία, Οκτώβριος 1656

ΠΑΡΧΕΙ ΚΑΤΙ ΣΤΙΣ ΑΠΟΒΑΘΡΕΣ, μια αδημονία στα μάτια του κόσμου, μια ανυπομονησία στα πλατύγυρα καπέλα, όπου κάνουν σιρίτι οι σταγόνες της βροχής πριν πέσουν στα πλανισμένα μαδέρια. Υπάρχει κάτι στην φιλή κοσκινισμένη βροχή, ένα γυάλισμα στις βρεγμένες αγκράφες των παπουτσιών, μια μυρωδιά μούχλας στην άσπρη δαντέλα που σφίγγει τον τράχηλο.

Η ξύλινη αποβάθρα στον Ρήνο ήταν δίπλα στη γέφυρα που έωνε τις δύο όχθες του ποταμού. Εκείνο το πρωινό του φθινοπώρου ήταν γεμάτη κόσμο που περίμενε το ποταμόπλοιο, αυτό που ερχόταν πλέοντας από ανατολικά. Ο Τομπίας Αλμοσίνο ήταν ένας απ' τους πολλούς σκουροντυμένους άντρες που περίμεναν κάτω απ' το φιλόβροχο. Το σήμαντρο του πλοίου είχε χτυπήσει εδώ και ώρα και σε λίγο θα έδενε στις δέστρες της αποβάθρας. Ο Τομπίας Αλμοσίνο, που τον έλεγαν έτσι μόνο μέσα στους τοίχους του σπιτιού του τα βράδια, έσφιξε το χέρι του Ματίας και του έδειξε τη φιγούρα του σκάφους, που ξεχώριζε μέσα στον μουντό φλοιό της βροχής.

Σπάνιες φορές υπάρχει κάτι στις αποβάθρες της ομίχλης, μια χαρά μες στον λευκό καπνό των υδρατμών, ένα φωτεινό σάλι

1. Artes moriendi: τέχνες τού θνήσκειν, τέχνες θανάτου.

προσευχής που κρύβει την αόρατη παρουσία του Γιαχβέ. Νιώθεις τότε πως τα μάτια Του, που νομοθετούν όλα τα ανθρώπινα, διασπούν την απειροδυναμία Του και δίχως καν ηλιόφως χαμογελούν αργόσχολα και χαίρονται. Είναι η ώρα που ο Θεός Νόμος έχει γυρίσει τις σελίδες και κλείνει το εξώφυλλο. Τίτλος στο βιβλίο της ζωής τώρα είναι η χαρά, καθόλου αιώνια αλλά υγρή και παροδική σαν τη βροχή. Ο Ματίας, που αγαπούσε τα βιβλία, εκείνο το πρωί ξεφύλλιζε στο βιβλίο του Θεού το πιο χαρούμενο κεφάλαιο.

«Θα αναγνωρίσεις, Ματίας, τον θείο σου;» ρώτησε ο Τομπίας Αλμοσίνο, που έχωσε το ραβδί του ανάμεσα στα πόδια και σήκωσε ψηλά τον γιο του για να βλέπει καλύτερα.

«Μα δεν τον έχω δει ποτέ».

«Έχεις δει εμένα, το ίδιο κάνει, είμαστε δίδυμοι. Βάρυνες όμως...» του ψιθύρισε στο αυτί. «Πρέπει να κρατάς πιο αυστηρά τις εντολές του Νόμου».

Ο Ματίας σήκωσε το χέρι του και έδειξε προς τους επιβάτες του μικρού ποταμόπλοιου, που περίμεναν όρθιοι κι ανυπόμονοι για να αποβιβαστούν.

«Ποιος είναι ο θείος;» ρώτησε καθώς έφαχνε απεγνωσμένα στα πρόσωπα που κατέβαιναν.

Ξαφνικά ένιωσε τα χέρια του πατέρα του να τον σφίγγουν νευρικά στη μέση και να τον κατεβάζουν γρήγορα κάτω. Μπροστά στα μάτια του Ματίας έγινε ο κόσμος πάλι χοντρά τσόχινα πανωφόρια και ψηλές μπότες· η θέα από τα νερά του ποταμού είχε κρυφτεί.

«Πάντα τέτοιος ήταν, επιπόλαιος!» ακούστηκε χαμηλόφωνα η φωνή του Τομπίας Αλμοσίνο.

«Τι συμβαίνει, πατέρα;» τον ρώτησε.

«Σιωπή εσύ! Πάντα τέτοιος ήταν».

Ένιωσε το χέρι του πατέρα του να τον τραβά και να τον σέρνει έξω από το πλήθος. Το γέني του Τομπίας δεν μπορούσε να κρύψει μια κοκκινάδα, κόρη του θυμού του, που είχε απλωθεί σ' όλο το πρόσωπο.

«Ύστερα θα λέμε πήγαινε γυρεύοντας... Αυτό θα λέμε».

Ο Τομπίας Αλμοσίνο, επιδέξιος πιλοποιός και περικοποιός, αξιότιμο μέλος της συντεχνίας του στην πόλη της Βασιλείας, εκεί όπου ο μεγάλος ποταμός στρίβει στο γόνατο του Ρήνου, συνέχισε να μονολογεί βγάζοντας αχνό από την ανάσα του μες στην φιλή βροχή. Ο Ματίας, σπρωγμένος από ένστικτο, έσφιγγε το χέρι του πατέρα του, γιατί χωρίς να καταλαβαίνει τον συμπονούσε. Τα μαύρα μάτια του περιεργάζονταν αμήχανα καθετί κοντά στο ποτάμι ή στις πιο μακρινές όχθες, εκεί όπου έστεκαν οι υδρόμυλοι και οι βιοτεχνίες της πόλης.

Σε λίγο ένας κοντός άντρας τούς πλησίασε φορτωμένος στον ώμο ένα σεντούκι. Φαινόταν χεροδύναμος: ένα ολόκληρο σεντούκι –άραγε φορτωμένο τι;– και δε βαρυγκωμούσε. Έδειχνε τόσο ανάλαφρος, ώστε θα 'λεγε κανείς πως αυτός ο Εβραίος που πλησιάζει θα 'χει φορτωμένα στην κασέλα μόνο αέρα και προσευχές. Τα μάτια του Ματίας περιεργάστηκαν τα παράξενα ρούχα του. Δε φορούσε παντελόνι παρά μια γκριζα ρόμπα, που του έφτανε ως τους αστραγάλους, παπούτσια αλλόκοτα κι ένα σκουφί πρωτόγνωρο. Το πρόσωπό του όμως... ναι, το πρόσωπο ήταν ίδιο με του πατέρα του. Αυτός όμως γιατί στεκόταν μπροστά στον θείο Ισαάκ αποπετρωμένος;

«Τομπίας, πάνε χρόνια... Καλά που έχω καθρέφτη και με βλέπω, αλλιώς θα είχα ξεχάσει το πρόσωπό σου».

«Πώς ήρθες ντυμένος έτσι;» Η κοκκινίλα δεν είχε φύγει ακόμη απ' το πρόσωπό του. «Περίμενα λιγότερη επιπολαιότητα εκ μέρους σου. Εδώ δεν είναι Άμστερνταμ, Ισαάκ. Πουθενά σ' όλη την ήπειρο δεν είναι Άμστερνταμ, μην το ξεχνάς αυτό».

Ο Ισαάκ Αλμοσίνο έσκυψε κι ασπάστηκε το πέτρινο ομοίωμα του αδερφού του. Την ώρα που του έσφιγγε τους ώμους, πρόλαβε να του ψιθυρίσει στο αυτί:

«Αγαπητέ μου Τομπίας, υπερβολικός όπως πάντα. Πουθενά δεν είναι Άμστερνταμ, αλλά η δόξα του Ισραήλ είναι παντού».

«Ακολούθα μας!» τον διέταξε κοφτά ο αδερφός του.

Δεν πήραν τον κεντρικό δρόμο αλλά χώθηκαν μέσα από τα

στενά. Ο Ματίας περπατούσε ανάμεσα στους δυο άντρες σιωπηλός. Το χέρι του θείου του κάποια στιγμή τού χάιδεψε τα μαλλιά. Γύρισε και τον κοίταξε. Έμοιαζε, με τον σκούφο και μ' αυτά τα ρούχα, σαν να 'χε δραπετεύσει απ' τα ιερά βιβλία που διάβαζαν τα βράδια, ιδιαίτερα εκείνο της Παρασκευής πριν απ' το Σάββατο, όταν η Έστερ κι ο Τομπίας Αλμοσίνο σφάλιζαν τα παράθυρα, φορούσαν καθαρά ασπρόρουχα, άλλαζαν τα σεντόνια στα κρεβάτια τους, έστρωναν άσπρο τραπεζομάντιλο στο τραπέζι και διάβαζαν γύρω από τη λυχνία του Σαββάτου τις ιερές επιταγές του Νόμου.

Η Έστερ είχε ομολογουμένως μεγάλη κοιλιά, κι αυτό είχε επηρεάσει τον τελευταίο μήνα το βάδισμά της μέσα στο σπίτι. Περιμέναν τη γέννα κάπου εκεί ανάμεσα στις μέρες των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς. Για να κυκλοφορήσει έξω πια ούτε λόγος· τα γλιστερά λιθόστρωτα της πόλης ήταν τις τελευταίες μέρες επικίνδυνα. Ο Τομπίας θυμόταν ακόμα τις περιπέτειες με τη γέννα του Ματίας. Φαίνεται πως η Έστερ, κόρη του Ισραήλ με ίσια μαύρα μαλλιά, κυφορούσε δύσκολα, σαν να επρόκειτο κάθε φορά να βγάλει από μέσα της χρυσάφι. Άλλωστε ο χειμώνας προοιωνιζόταν βαρύς. Οι αγριόχηνες ήταν μέρες πια που είχαν συμπύξει τα σμήνη τους και πέταξαν για τον Νότο. Οι ψαράδες του Ρήνου, που ήξεραν όλες τις ιδιοτροπίες των κυπρίνων του ποταμού και παρατηρούσαν κάθε μέρα το χρώμα απ' τα χόρτα στις όχθες, μιλούσαν ήδη για τα πρώτα χιόνια, που δε θ' αργούσαν. «Στοιβάξτε ξύλα!» έλεγαν κάθε τόσο καθισμένοι στις χαμηλοτάβανες ταβέρνες της πόλης με τα καπνισμένα δοκάρια της οροφής.

Ο Τομπίας Κράις, καπελάς και γνωστός περουκοποιός της πόλης, εκείνο το ίδιο βράδυ της αποβάθρας είχε ανοίξει μια απ' τις σκαλιστές κασέλες του σπιτιού κι έβγαζε από μέσα πλυμένα πουκάμισα και παντελόνια, που τα είχαν διπλώσει με επιμέλεια τα ευλογημένα χέρια της Έστερ.

«Δοκίμασε, και ό,τι σου κάνει το φοράς», είπε και αγριοκοίταξε για μιαν ακόμη φορά τον δίδυμο αδερφό του.

Δεν ήταν πια απολιθωμένος όπως στην αποβάθρα, αλλά η κοκκινάδα της σύγκρισης δεν έλεγε να φύγει ακόμη απ' το πρόσωπό του.

«Μη διανοηθείς να βγεις έξω απ' το σπίτι αύριο το πρωί ντυμένος όπως ήρθες».

Ο Ισαάκ είχε εδώ και ώρα τον Ματίας στα πόδια του.

«Δεν πιάστηκες ακόμη;» τον ρώτησε η Έστερ, που περπατούσε με αργά βήματα πιάνοντας κάθε τόσο τη μέση της. «Έκλεισε τα δέκα πια, Ισαάκ».

«Είναι που δεν τον χόρτασα ακόμη», απάντησε ο Ισαάκ και ξανάσφιξε στην αγκαλιά τον ανιψιό του. «Μωρό ήταν την προηγούμενη φορά, το ξέχασες;»

«Έφυγες και πήγες στην άκρη του κόσμου», παρατήρησε η Έστερ με παράπονο.

«Αγαπημένη μου οικογένεια, το Άμστερνταμ είναι το κέντρο και όχι η άκρη του κόσμου».

«Μέση άκρη δεν ξέρω, αλλά το πλοίο θέλει τρεις μέρες – αν το βρεις κι αν έχεις λεφτά να το πληρώσεις».

«Περιμένω λίγες μέρες να ξεθυμώσει ο αδερφός μου κι ύστερα έχω πολλά να σας πω, και κυρίως να προτείνω...»

«Λέγε τώρα», ακούστηκε ο Τομπίας.

Ο Ισαάκ δάγκασε ένα κατακόκκινο μήλο, που το χάιδευε εδώ και ώρα στα χέρια του· είχε κι άλλα τέτοια στην πιατέλα πάνω στο τραπέζι.

«Πώς πάνε οι δουλειές, αγαπητέ μου αδερφέ;»

Κάτω από το ασπρισμένο γένη του φώλιαζε ένα πονηρό χαμόγελο. Τίποτε δεν έδειχνε πάνω σ' αυτόν τον άντρα ότι είχε περάσει σχεδόν δυο μέρες στριμωγμένος σ' ένα στενό κατάστρωμα με μόνο σκέπαστρο μια παλιά τέντα, που πάλευε να διώξει μακριά τη βροχή και τις ομίχλες. Είχε ξεκινήσει από τη Ζυρίχη, όπου τον είχε στείλει για δουλειές η μεγάλη τράπεζα του Άμστερνταμ στις αρχές του καλοκαιριού. Το ποταμόπλοιο,

παίρνοντας το ρεύμα του Ρήνου, ταξίδευε πάντα δυτικά. Αν δεν κατέβαινε στη Βασιλεία, σε μια μέρα θα έφτανε στο Στρασβούργο κι από εκεί ήθελε άλλες πέντε μέρες για να φτάσει στο σπίτι του, στην εβραϊκή γειτονιά του Άμστερνταμ.

«Όπως τα ξέρεις απ' τα γράμματα που σου στέλνω», του απάντησε ο Τομπίας την ώρα που ακουμπούσε δίπλα του δυο πουκάμισα κι ένα πανωφόρι.

«Στο Άμστερνταμ, ξέρεις, τα πλούσια κεφάλια αυξάνονται και πληθύνονται όπως η άμμος της θαλάσσης. Έμποροι, πλοιοκτήτες, μεσάζοντες, μέτοχοι, χρηματιστές, τραπεζίτες, κι επειδή οι ψείρες δεν ξέρουν από τέτοια, συνεχίζουν και ρουφάνε ό,τι αίμα βρεθεί μπροστά τους, μα πλούσιο μα φτωχό. Οπότε, αδερφέ μου, μιλάμε για χιλιάδες πλούσια ξυρισμένα κεφάλια. Και τι αγοράζουν τα πλούσια ξυρισμένα κεφάλια, Ματίας;»

Ο θείος Ισαάκ είχε στρέψει το κεφάλι και μ' εκείνο το υποδόριο χαμόγελο περίμενε απ' τον ανιψιό του την απάντηση.

«Περούκες», απάντησε ο Ματίας.

«Τέλεια», συμπλήρωσε ο θείος Ισαάκ. «Κι αν σκεφτείς, Ματίας, ότι το λιμάνι του Άμστερνταμ είναι γεμάτο φηλά καράβια σαν τον πύργο του Αγίου Γεωργίου, τον εδώ καθεδρικό, καράβια που περιπλέουν την Αφρική ως το ακρωτήριο Αγκούλιας, που τραβάνε ως τις Ανατολικές Ινδίες, στην άκρη του κόσμου... Κι αν σκεφτείς, λέω, τους αξιωματικούς των πλοίων, τους κυβερνήτες του στόλου, ανθρώπους μαρμαρίνους, καλοντυμένους...»

«Πού θέλεις να καταλήξεις, Ισαάκ;» τον ρώτησε η Έστερ.

«Τις ψείρες, αγαπητή μου, σε αντίθεση με μένα, δεν τις πειράζει η θάλασσα. Όλοι οι καθωσπρέπει αξιωματικοί των καραβιών της εταιρείας Ανατολικών Ινδιών, για να μπορούν να κοιμηθούν το βράδυ και για να μην ξύνονται συνέχεια, έχουν ξυρισμένα κεφάλια, οπότε...»

«Περούκες», πετάχτηκε ο Ματίας.

«Πολλές περούκες, αγόρι μου. Για να μην πω για τους δικηγόρους, τους δικαστές... Να 'ρθετε στο Άμστερνταμ να γίνετε πλούσιοι και να μπορέσετε να ζήσετε ελεύθεροι σύμφωνα με το

πνεύμα των πατέρων μας. Είμαστε πολύ υπερήφανοι, Ματίας, για τη συναγωγή μας. Μέρρες ολόκληρες θα μπορούσα να σου μιλάω γι' αυτήν».

Ο Τομπίας Αλμοσίνο είχε καθίσει σε μια καρέκλα δίπλα στη φρουτιέρα και τον άκουγε σιωπηλός.

«Πες όμως τώρα για τη φυλή μας, Ματίας», είπε ο Ισαάκ.

Ο Ματίας γύρισε και κοίταξε με νόημα τον πατέρα του. Ήταν δασκαλεμένος από πολύ μικρός να κρατάει το στόμα του κλειστό για ό,τι είχε σχέση με τη φυλή και τη θρησκεία τους. Ο Τομπίας κούνησε βουβά το κεφάλι δίνοντάς του την άδεια να μιλήσει.

«Λοιπόν, τι θέλουμε εδώ στη Βασιλεία εμείς, Ματίας;»

«Ήρθαμε εδώ πριν από έναν αιώνα περίπου... κυνηγημένοι. Είμαστε προσήλυτοι χριστιανοί αλλά κατά βάθος εβραίοι. Κρατάμε την πίστη των πατέρων μας στα κρυφά· είμαστε μαρράνοι».

«Από πού;»

«Απ' τη μεγάλη χερσόνησο πίσω απ' τα ψηλά βουνά».

«Πώς τα λένε τα βουνά αυτά;»

«Πυρηναία».

«Η παλιά μας χώρα;»

«Η Ισπανία».

«Ποιος μας έδιωξε;»

«Οι καλόγεροι του πάπα και οι χριστιανοί πρίγκιπες».

«Ο παππούς της μάνας σου από πού ήρθε;»

«Απ' τη χώρα των Φράγκων τις μέρες της μεγάλης σφαγής. Ήρθε με τους Ουγενότους, που είναι ίδιοι με τους χριστιανούς εδώ στη Βασιλεία. Οι άνθρωποι του πάπα επίσης...»

«Φτάνει, αρκετά!» είπε ο Τομπίας Αλμοσίνο. «Ο Ματίας, αδερφέ μου, δεν είναι ένα συνηθισμένο παιδί. Δεν είχα κατά νου να σ' τα πω απ' το πρώτο βράδυ, αλλά το 'φερε η κουβέντα. Μην τον ρωτάς τέτοια, ξέρει αυτά κι άλλα τόσα, όσα δε φαντάζεσαι... Ξέρει τα της φυλής μας σαν μικρός ραβίνος και κρατάει το στόμα του κλειστό. Ξέρει κι άλλα πολλά, απ' αυτά που είναι

της επιστήμης, και τα συζητάμε ελεύθερα έξω στην αγορά. Διαβάζει και μετράει από τριών χρονών. Θυμάται σελίδες ολόκληρες απ' έξω απ' την Τανάχ² και τη Μισνά³, ξέρει τη Βίβλο των χριστιανών. Σου 'γραφα κάτι απ' αυτά στα γράμματά μου... Στην πόλη μας πια, Ισαάκ, ξεχωρίζουν για την ευφυΐα τους ο δικός μου γιος και ο μικρός γιος απ' τους Μπερνούλλι⁴. Αλήθεια, τους θυμάσαι τους Μπερνούλλι;»

Ο Ισαάκ κούνησε το κεφάλι του.

«Δε θα περάσει πολύς καιρός που θα τον δούμε μάγιστρο, εδώ στο πανεπιστήμιό μας, στη Βασιλεία. Ακούς, Ισαάκ; Ο μόνος λόγος για να πλουτίσω, όπως λες, είναι για να του αγοράζω βιβλία. Πρόσεξε όμως, ο δρόμος της πίστης και του Ιερού Νόμου μ' ενδιαφέρει περισσότερο. Φτάνει όμως γι' απόψε. Δε θέλω και να τ' ακούει συνέχεια μην πάρουν τα μυαλά του αέρα».

«Ματίας, είναι ώρα για ύπνο», είπε η Έστερ και σηκώθηκε απ' το τραπέζι.

Το παιδί στάθηκε όρθιο, και κρατώντας στο χέρι τη νυχτικιά του κι ένα κουτί ζαχαρωτά, που του είχε φέρει ο θεός του, καληνύχτισε κι ελαφροπατώντας ξυπόλυτο τράβηξε για το πίσω δωμάτιο.

«Σας έστρωσα μαζί», του είπε η Έστερ και τον φίλησε.

Αυτός χάιδεψε απαλά την κοιλιά της, όπως έκανε κάθε βράδυ πριν κοιμηθεί, και χώθηκε στο πίσω μικρό δωμάτιο.

«Είναι τρυφερό παιδί, Ισαάκ, τρυφερό κι έξυπνο. Ας το ευλογεί ο Θεός», είπε η μάνα και κοίταξε ψηλά.

«Τι νέα απ' τη συναγωγή;» ρώτησε ο Τομπίας.

«Κάθε πράμα στην ώρα του», απάντησε ο Ισαάκ και σηκώθηκε απ' το τραπέζι.

«Ν' ανάψω φωτιά;» ρώτησε η Έστερ.

2. Τανάχ: η εβραϊκή Βίβλος.

3. Μισνά: έργο της ιουδαϊκής λογοτεχνίας που συγκεντρώνει παραδόσεις σε εξήντα τρεις πραγματείες.

4. Bernoulli: γνωστή οικογένεια της Βασιλείας με πολλούς μαθηματικούς και φυσικούς επιστήμονες.

«Αν ο αδερφός μου δε νυστάζει, είναι καλοδεχούμενη», απάντησε την ώρα που ψαχούλευε στην ξυλόγλυπτη μικρή κασέλα που είχε κουβαλήσει μαζί του.

«Μη σκύβεις, θ' ανάψω εγώ», είπε ο Τομπίας και διπλώθηκε ολόκληρος μπροστά στο τζάκι.

Όταν γύρισε ύστερα από λίγο στο τραπέζι, είδε κάτι χρωματιστά κουτιά να τον περιμένουν.

«Τι είναι αυτά;»

«Δώρα, αδερφέ μου, δώρα».

Η Έστερ είχε ανοίξει ένα τενεκεδένιο κουτί και μύριζε κάτι σπόρους.

«Σου αρέσουν;» ρώτησε ο Ισαάκ.

«Τι είναι; Τα 'φερεις για φύτεμα;»

Ο Ισαάκ έβαλε τα γέλια.

«Καφές, Έστερ, η τελευταία συνήθεια στο Άμστερνταμ. Φυτρώνει στις ζεστές χώρες, πέρα μακριά, και θέλει ήλιο πολύ. Τον τελευταίο χρόνο ανοίγουν μαγαζιά που τον σερβίρουν. Το ίδιο άκουσα πως γίνεται και στο Παρίσι και στο Λονδίνο. Αύριο θα σας δείξω πώς φτιάχνεται, θα μοσχοβολήσει όλο το σπίτι».

«Τα άλλα κουτιά τι είναι;»

«Τσάι, κακάο... κι αυτό εδώ το μικρό έχει μοσχοκάρυδο. Να το λογαριάζετε σαν το χρυσάφι· λένε πως είναι το μόνο φάρμακο για την πανούκλα. Η πόλη που μένω είναι η μεγάλη πόρτα όλου του κόσμου. Δε φαντάζεστε τι ξεφορτώνουν τα πλοία κάθε μέρα...»

Κάθε φορά που ο Ισαάκ Αλμοσίνο μιλούσε για το μεγάλο λιμάνι, το πρόσωπό του φωτιζόταν. Έμοιαζε να είχε αφήσει την πόλη πριν από λίγη ώρα πετώντας σαν μεγάλη αγριόχηνα, σαν να μην είχε πάει καθόλου στη Ζυρίχη, σαν να μην είχε πίσω του δύο μέρες παγωμένου ταξιδιού στο στενό ποταμόπλοιο. Η γλώσσα του είχε λυθεί· ίσως να 'ταν κι απ' τη θαλπωρή της φωτιάς. Τους είπε για τις αποβάθρες του Άμστερνταμ, του μεγάλου λιμανιού της Ολλανδίας, της μεγαλύτερης επαρχίας από τις εφτά, αυτής της καινούριας χώρας που ονομάζεται Ενωμένες Επαρ-

χίες. Ο στόλος της, είπε, ξεπερνάει τις τέσσερις χιλιάδες σκάφη, γι' αυτό το παρατσούκλι των Ολλανδών σε όλο τον κόσμο είναι «οι αμαξάδες της θάλασσας». Μιλούσε ώρα για τα κανάλια της και τους ανεμόμυλους, για το επιβλητικό κτίριο του δημαρχείου, όπου είχε την έδρα της η ίδια η Βίσελμπαγκ, η διάσημη Τράπεζα Συναλλαγών, για τα ανταλλακτήρια, το κτίριο του ναυαρχείου, το χρηματιστήριο και την πλατεία Νταμ, τη VOC, την Εταιρεία Ανατολικών Ινδιών...

«Επομένως είσαι ευτυχημένος, αδερφέ μου».

Ο Ισαάκ σταμάτησε να μιλά κι άπλωσε το χέρι του πάνω στη φρουτιέρα. Τα δάχτυλά του χάιδεψαν τα μήλα της.

«Προσώρας ας πούμε ελεύθερος, γιατί οι Ενωμένες Επαρχίες, εκτός από την ελευθερία του εμπορίου, αφήνουν και τους ανθρώπους στην ησυχία τους. Το χέρι του Βατικανού και του νεαρού βασιλιά Λουδοβίκου δε φτάνει ως εμάς».

«Δε μου απάντησες, αδερφέ μου, είσαι ευτυχημένος; Είμαι μια ώρα μεγαλύτερος, κι όταν σε ρωτώ, απαιτώ να με κοιτάς στα μάτια».

«Η Ζέλντα είναι πεθαμένη πέντε χρόνια τώρα. Κάθε απόγευμα χαζεύω μόνος στους ντόκους τα καράβια. Όταν ζήτησαν έναν ελεγκτή για να πάει για λίγους μήνες στη Ζυρίχη, δήλωσα από τους πρώτους, για να ξεφύγω, για να μη θυμάμαι. Έμεινα στη ζωή μόνος, Τομπίας. Ο Θεός έστρεψε αλλού το νοιάξιμό του».

Η Έστερ και ο Τομπίας κοιτάχτηκαν κλεφτά.

«Γιατί δεν ξαναπαντρεύτηκες;» ρώτησε η Έστερ.

«Έπρεπε!» του τόνισε επιτακτικά ο αδερφός του. «Δε φταις εσύ που η γυναίκα σου ήταν στείρα. Η διαιώνιση της φυλής μας είναι υπέρτατο χρέος».

«Μου θυμίζεις τους δασκάλους της συναγωγής», του απάντησε συνοφρυωμένος.

«Πρέπει, Ισαάκ. Είναι επιταγή και οδηγία των ιερών κειμένων. Ο Νόμος ξέρει πάντα καλύτερα από μας».

«Δεν είναι εύκολο να ξεχάσω». Η φωνή του τώρα ακουγόταν ραγισμένη, σαν να 'ρθαν μαζεμένες όλες οι ώρες του ταξιδιού

και κρεμάστηκαν βαρίδια πάνω του. «Κάθε τόπος λες και φοράει μια ψηλή μπότα και με κλοτσάει. Δεν μπορώ να ξεχάσω εκεί τα εδώ και εδώ τα εκεί».

Ήταν ένας παιγνιώδης περίπατος –πώς αλλιώς θα μπορούσε να ήταν άλλωστε;–, ο Ματίας δεν είχε πολύ καιρό που είχε κλείσει τα εννιά του χρόνια. Ο Ισαάκ ήταν ντυμένος με γιλέκο, σακάκι και παντελόνι από λεπτό μάλλινο, όλα στο ίδιο χρώμα, απ' τον ίδιο άνθρωπο, τον αδερφό του. Καθώς κρατούσε τον ανιψιό του απ' το χέρι, αναγκάστηκε να ανταποδώσει τον χαιρετισμό σε αρκετούς περαστικούς, που τον είχαν περάσει για τον Τομπίας. Ένας μάλιστα είχε κοντοσταθεί και τον είχε ρωτήσει αν η περούκα που είχε παραγγείλει για τον γιο του τον δικηγόρο ήταν έτοιμη.

Ο Ματίας διασκέδαζε αφάνταστα το μπέρδεμα με τον θείο και τον πατέρα του, και ήταν φανερό πως κάποιες στιγμές δύσκολα κρατιόταν να μη γελάσει. Κάθε τόσο σταματούσαν σε κάποια κρήνη, όπου ανάβλυζε από κάτω νερό, απ' τα σπλάγχνα του Ρήνου, και σχολίαζαν τα γλυπτά σιντριβάνια που είχε προσθέσει πάνω τους η καλαισθησία των συμπολιτών τους: Ποσειδώνες, Τρίτωνες, δελφίνια, γοργόνες, άγγελιοι, προφήτες, φρούτα, ψάρια, και βέβαια πολύ συχνά κρήνες με τον Μπασιλίσκ, το μυθικό πλάσμα με το σώμα του μισό κόκορα και μισό φιδιού, το οποίο ζούσε, όπως έλεγαν, στα δάση έξω από την πόλη. Τα πιο πολλά σιντριβάνια ήταν ξύλινα, βαμμένα με χτυπητά χρώματα. Ο Ισαάκ ρωτούσε για το οτιδήποτε και ο Ματίας απαντούσε: ποιος αρχαίος θεός απεικονιζόταν σ' εκείνο το σιντριβάνι, ποιος προφήτης... Όμως τον ρωτούσε κι άλλα διάφορα, για το σχολείο του, για τα μαθήματα, για το μωρό που περίμεναν σε λίγο καιρό να τους γεμίσει με κλάματα το σπίτι.

Πέρασαν κι απ' το καπελάδικο του Τομπίας και εισχώρησαν και στα ενδότερα, στο εργαστήριό του. Τον βρήκαν σκυμμένο πάνω σ' ένα τραπέζι, περικυκλωμένο από εκμαγεία γυμνών κε-

φαλιών και περουκοστάτες. Απ' τον φεγγίτη έμπαινε χειμωνιάτικο φως κι ο αέρας μύριζε κόλλα. Εκείνη την ώρα ανακάτευε κάτι χρώματα προσπαθώντας να πετύχει την απόχρωση μιας παραγγελιάς. Έδειχνε κατσούφης. Γρήγορα τον παράτησαν και συνέχισαν τις βόλτες τους στην πόλη. Διέσχισαν τη γειτονιά του Ζανκτ Άλμπαν, του Μπίρσιχ, και κοντοστάθηκαν λίγο να χαζέψουν τις εκκλησίες του Αγίου Λεονάρδου και του Αγίου Πέτρου. Είχαν περάσει χρόνια από τότε που είχε φύγει ο Ισαάκ και πολλές εικόνες είχαν αρχίσει να ξεφτίζουν στο μυαλό του.

Η βροχή είχε σταματήσει αποβραδís, αλλά είχε αφήσει παρακαταθήκη κάμποσα σύννεφα, που στο ξημέρωμα φάνηκε πως σκέπαζαν όλη την πόλη στις δυο μεριές του ποταμού. Τα σπίτια της Βασιλείας ήταν διώροφα, το πολύ τριώροφα, με μικρές σοφίτες που με τα μικροσκοπικά τους παράθυρα θύμιζαν στον Ματίας, όπως το εξομολογήθηκε στον θείο του, μούρη από νυφίτσες. Οι τοίχοι τους ήταν καλοβαμμένοι με πράσινα κουφώματα, που ταίριαζαν με το σκούρο γκριζο κάτω στα λιθόστρωτα.

Πέρασαν έξω από τις εκδόσεις Froben και στάθηκαν μπροστά σε μια μικροσκοπική βιτρίνα. Μπήκαν τελικά μέσα, γιατί ο Ισαάκ ήθελε να ρωτήσει για τον γνωστό άτλαντα ανατομίας του Βεζάλιους, κι όσην ώρα απασχολούσε τον βοηθό του τυπογραφείου, ο Ματίας χάζευε έναν παπαγάλο, που έγερνε το φανταχτερό του σώμα πότε από τη μια μεριά και πότε από την άλλη, ρίχνοντας κάθε φορά το βάρος από το ένα πόδι στο άλλο.

«Ματίας», ρώτησε ύστερα από λίγο ο Ισαάκ, την ώρα που διέσχιζαν την παλιά γέφυρα που οδηγούσε στην άλλη όχθη του ποταμού, «πας κάθε μέρα στο σχολείο;»

«Όχι», του απάντησε ο ανιψιός του, ενώ ταυτόχρονα παρατηρούσε σμίγοντας τα φρύδια ένα σμήνος μεγάλα πουλιά που πετούσαν πάνω απ' τα νερά.

«Γιατί;»

«Ο δάσκαλος είναι γέρος και τις πιο πολλές μέρες είναι άρωστος».

«Έχεις φίλους εκεί;»

«Όχι, θείε Ισαάκ. Ο δάσκαλος μ' έβαλε από τις πρώτες μέρες με τα μεγάλα παιδιά. Όλα με περνάνε ένα κεφάλι κι έξω στην αυλή με σκουντάνε με το παραμικρό. Εδώ είναι η τάξη σου, μου είπε όταν του παραπονέθηκα. Όλοι, θείε, με κοιτάνε με μισό μάτι, κι εγώ προτιμώ να το βουλώνω».

Ο Ισαάκ τον τράβηξε στην άκρη του δρόμου, γιατί μια άμαξα έτρεχε με ταχύτητα στον καροτσόδρομο. Συνέβαινε πολλές φορές κάποιος αριστοκράτης να ήταν βιαστικός. Τα πέταλα και τα τραντάγματα απ' τα σίδερα τους πήραν τ' αυτιά. Μόλις όλα ηρέμησαν πάλι γύρω τους, ο Ισαάκ έσκυψε και πλησίασε το πρόσωπο του ανιψιού του.

«Ματίας, νομίζω πως δικαιούσαι έναν δάσκαλο στο σπίτι».

Ο Ματίας τον κοίταξε με τα μεγάλα σκούρα μάτια του, χαρακτηριστικό όλων των Αλμοσίνο.

«Ρώτησες τον μπαμπά;»

«Εσύ θέλεις;»

«Θέλω, γιατί δε μ' αρέσει στο σχολείο και βαριέμαι να κάθομαι στο καπελάδικο με τις ώρες».

Ο Ισαάκ ανασηκώθηκε και τακτοποίησε το σακάκι του τραβώντας το προς τα κάτω. Θα του 'παιρνε καιρό να συνηθίσει τα καινούρια ρούχα· οι εβραϊκές ρόμπες του Άμστερνταμ ήταν ασύγκριτα πιο άνετες.

«Ανιψιέ μου, ξέρεις τι είναι το γκούλντεν;»

«Νόμισμα».

«Ετοιμάσου να κερδίσεις ένα δικό σου, ένα κατάδικό σου, αν βέβαια απαντήσεις σωστά στις ερωτήσεις μου».

Μετά το τέλος της γέφυρας πέρασαν μέσα από τα τείχη, διασχίζοντας την ανοιχτή πύλη, και τράβηξαν για την πλατεία του δημαρχείου. Εκείνη η πλευρά της γέφυρας ήταν χτισμένη από πέτρα, σε αντίθεση με την άλλη, εκείνη που οδηγούσε στις φτωχογειτονιές στην απέναντι άκρη του ποταμού κι ήταν από ξύλο. Η σοφία των ευγενών και των αρχόντων της πόλης ήθελε εδώ και αιώνες τα μετέωρα πατήματά τους πάνω απ' το νερό να είναι ασφαλή στη σιγουριά της πέτρας.